

Projekti: Krijimi i mundësive për punë për të gjithë - faza bazë

UNDP – Shkup

MANUAL PËR ZHVILLIMIN E SHËRBIMEVE SOCIALE NË NIVEL RAJONAL

Shkup, 2021

SHKURTESAT

BZHBR – Byroja për zhvillim të balancuar rajonal

LMS – Ligji për mbrojtje sociale

MVL – Ministria e Vetëqeverisjes Lokale

MPPS – Ministria e Punës dhe Politikës Sociale

KKMS – Këshilli komunal për mbrojtje sociale

RP – Rajon i planifikimit

HSRP – Harta sociale e rajonit të planifikimit

KZHRP – Këshilli për zhvillimin e rajonit të planifikimit

KZHBR – Këshilli për zhvillim të balancuar rajonal

KMSRP – Këshilli për mbrojtje sociale të rajonit të planifikimit

UNDP – Zyra e Kombeve të Bashkuara për Zhvillim

QZHRP – Qendra për zhvillim të rajonit të planifikimit

QPS - Qendra për punë sociale

PËRMBAJTJE

SHKURTESAT	4
HYRJE	6
1. MBROJTJA SOCIALE	6
2. SHËRBIMET SOCIALE	8
2.1. Parandalimi social	8
2.2. Shërbimet sociale	8
3. PLANIFIKIMI STRATEGJIK NË MBROJTJEN SOCIALE NE NIVEL RAJONAL	13
3.1. Bashkëpunimi ndërkomunal	13
3.2. Bashkëpunimi rajonal	14
4. AKTIVITETET E KMSRP PËR ZHVILLIMIN E SHËRBIMEVE SOCIALE	15
4.1. Përgatitja e hartës sociale e rajonit të planifikimit	15
4.2. Përgatitja e informacionit për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit	16
RREGULLORET LIGJORE PËRKATËSE	19

HYRJE

Programi i Kombeve të Bashkuara për Zhvillim (UNDP) në Shkup në bashkëpunim me Ministrinë e Punës dhe Politikës Sociale (MPPS) në vitin 2020 filloi me zbatimin e aktiviteteve të projektit për të mbështetur ofrimin e shërbimeve sociale në nivel lokal dhe rajonal. Për këtë qëllim janë realizuar aktivitete për themelimin dhe funksionimin e këshillave komunalë për mbrojtje sociale (KKMS), si dhe trajnime për forcimin e kapaciteteve të aktorëve lokalë për kryerjen e funksionit të mbrojtjes sociale. Aktivitetet e filluara më parë vazhduan edhe në vitin 2021, këtë herë me qëllim zhvillimin e shërbimeve sociale në nivel rajonal dhe ngritjen dhe funksionimin e këshillave për mbrojtjen sociale të rajoneve të planifikimit (KMSRP). Fillimi i punës së KMSRP-së do të krijojë kushte për zbatimin e dispozitave ligjore për planifikim strategjik të ofrimit të shërbimeve sociale përmes aplikimit të qasjes nga poshtë-lart dhe zhvillimit të rrjetit të shërbimeve sociale lokale dhe rajonale.

Manuali për zhvillimin e shërbimeve sociale në nivel rajonal është përgatitur kryesisht për përfaqësuesit e organeve përkatëse nga rajonet e planifikimit (RP) dhe anëtarët e këshillave për mbrojtje sociale të rajoneve të planifikimit (KMSRP). Qëllimi i manualit është të prezantojë aktorët me:

- Mbrojtjen sociale dhe shërbimet sociale
- Planifikimin strategjik në mbrojtjen sociale: bashkëpunimi ndërkomunal dhe rajonal
- Veprimtaritë e KMSRP-së për zhvillimin e shërbimeve sociale: analiza e planeve sociale të përgatitura nga KKMS-ja dhe përgatitja e një harte sociale të rajonit të planifikimit dhe informacion mbi nevojën për zhvillimin e shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit.

Ky dokument është pjesë e paketës së materialeve dedikuar anëtarëve të KMSRP-së e cila përmban: Udhëzues për sistemin e mbrojtjes sociale dedikuar anëtarëve të këshillave për mbrojtje sociale të rajoneve të planifikimit, Udhëzues për funksionimin e këshillave për mbrojtje sociale të rajoneve të planifikimit dhe Manual për zhvillimin e shërbimeve sociale në nivel rajonal.

1. MBROJTJA SOCIALE

Mbrojtja sociale është veprimtari me interes publik që realizohet nëpërmjet masave, aktiviteteve, programeve dhe politikave për mbrojtjen nga rreziqet sociale, parandalimin dhe tejkalimin e problemeve sociale që ndikojnë negativisht në mirëqenien e qytetarëve, me qëllim të:

- promovimit dhe ruajtjes së sigurisë sociale të qytetarëve,
- parandalimit të përjashtimit social,
- përmirësimit të cilësisë së jetës së qytetarëve dhe
- forcimit të kapaciteteve të qytetarëve për një jetë të pavarur, aktive dhe produktive.

Termet kyç që lidhen me mbrojtjen sociale janë termat *rrezik social* dhe *problem social*.

“Rreziku social” është një gjendje që ka potencialin të pengojë ose rëndësojë funksionimin normal të individit. Rreziqet kryesore sociale ndaj të cilave ekspozohet individi janë: amësia, sëmundja, pleqëria, vdekja, lëndimi dhe paaftësia.

„Problemi social” nënkupton një ngjarje ose situatë objektive të shkaktuar nga ngjarje komplekse sociale, fatkeqësi natyrore ose sjellje devijuese, të cilat ndikojnë negativisht mbi një individ, grupe shoqërore ose komunitete në një mënyrë që e bën të vështirë ose të pamundur funksionimin shoqëror dhe përmbushjen e nevojave njerëzore dhe pasojat e të cilit nuk mund të tejkalohen pa veprim të organizuar shoqëror.

Llojet e problemeve sociale janë:

- 1) *Problemet sociale që lidhen me zhvillimin social*: varfëria, papunësia, pabarazia sociale, përjashtimi social, migrimi, konfliktet, urbanizimi, ndryshimet e popullsisë, problemet mjedisore, problemet e personave me aftësi të kufizuara dhe të moshuarve të dobët, etj.;
- 2) *Problemet sociale që lidhen me sjelljen devijuese*: krimi i të rriturve, delikuenca e të miturve, alkoolizmi, varësia nga droga, prostitucioni, bixhozi, lypja, trafikimi i qenieve njerëzore, agresioni (dhuna në familje, dhuna e bashkëmoshatarëve, etj.) dhe vetëagresiviteti (vetëvrasjet dhe tentativat për vetëvrasje).
- 3) *Problemet sociale që ndodhin si pasojë e fatkeqësive natyrore dhe epidemive*: zjarret, përmytjet, epidemitë, tërmetet, etj.

Që ndonjë nga kushtet e mësipërme të konsiderohet si problem social në një komunë, është e nevojshme të plotësohen disa kushte. Problem social është vetëm gjendja që është:

- e njohur dhe e shënuar si ekzistuese nga shumica e popullsisë;
- e papajtueshme me vlerat shoqërore;
- e shprehur dhe i shpeshtë masovikisht, pra prek një numër të madh njerëzish;
- problem publik, jo individual;
- shqetësuese dhe kërcënuese, gjegjësisht ka pasoja negative mbi njerëzit;
- e sfiduar nga shoqëria, d.m.th. i ka rrënjët në faktorët social;
- e aktualizuar deri në atë pikë sa kërkon një reagim shoqëror dhe veprim për ta kapërcyer atë.

Secila nga kushtet e mësipërme që ekziston në komunë dhe që do të përcaktohet të ketë karakteristikat e mësipërme duhet të trajtohet si problem social, d.m.th. duhet të filloni të mendoni për gjetjen e zgjidhjeve lokale për tejkalimin e asaj situatë, ndër të tjera dhe duke projektuar shërbime të përshtatshme sociale. Duke vepruar kështu, duhet të merren parasysh dhe të mbahet gjithmonë llogari mbi këto karakteristika kryesore të problemeve sociale: kushtëzimi historik, specifika sociale dhe lokale, si dhe afatgjatësia. Ajo që i bën të vështira për t'u kapërcyer këto dukuri sociale është për shkak të disa faktorëve:

- a) riprodhimi, pra tendenca e problemeve sociale për t'u transmetuar prej brezi në brez;
- b) shumëzimi, pra prirja e problemeve sociale për të ndjekur njëra-tjetrën dhe për të rezultuar në një gjendje të karakterizuar nga probleme të shumta përnjëherë (për shembull, varësia ndaj drogës në të njëjtën kohë mund të shoqërohet me një problem varfërie, marrëdhëniesh familjare, sëmundje sociale somatike, krim, bixhoz, prostitucion etj.); dhe
- c) disproporcioni, gjegjësisht problemet sociale që në mënyrë disproporcionale dhe të pabarabartë prekin qytetarët, d.m.th. lënë pasoja të ndryshme mbi grupe të ndryshme qytetarësh (për shembull, një përmytje nga fatkeqësitë natyrore do të ketë pasoja krejtësisht të ndryshme për familjet e pasura që mund të kompensojnë shpejt dëmin e bërë dhe të rikuperohen, sesa për familjet e varfra që nuk kanë burime të mjaftueshme).

Problemet sociale janë specifike në nivel lokal, sepse ato shfaqen në një kontekst socioekonomik lokal dhe në kushtet demografike, kulturore, mjedisore lokale. Afërsia e komunave të caktuara dhe lidhjet dhe ndërveprimi i ngushtë ndërmjet banorëve të një zone apo rajoni të caktuar shpesh çojnë në ballafaqimin me probleme të njëjta ose të ngjashme sociale dhe vërshimin e tyre nga një komunë në tjetrën. Një situatë e tillë imponon nevojën për veprime të përbashkëta dhe të koordinuara për parandalimin, zbutjen dhe tejkalimin e pasojave të këtyre dukurive. Kjo është aq më tepër pasi këto janë të vështira për t'u kapërcyer, fenomene që kërkojnë burime të konsiderueshme njerëzore, infrastrukturore dhe financiare për t'u trajtuar. Duke qenë se shumë komuna kanë burime të kufizuara, asociacioni dhe bashkëpunimi në nivel rajonal do të mundësojë zgjidhje më efektive dhe efektive të dukurive negative dhe zhvillimin e mbrojtjes sociale për grupet e cenueshme të identifikuara në rajon.

2. SHËRBIMET SOCIALE

Parandalimi dhe tejkalimi i problemeve sociale si dukuri komplekse mund të realizohet duke marrë masa për parandalimin social dhe zhvillimin e shërbimeve sociale.

2.1. Parandalimi social

Masat e parandalimit social zbatohen për mbrojtjen nga rreziqet sociale, parandalimin e shfaqjes së problemeve sociale dhe zbutjen e pasojave nga problemet e krijuara sociale të qytetarëve. Aktivitetet sociale-parandaluese në nivel rajonal mund të realizohen në bashkëpunim ndërmjet komunave, qendrave për punë sociale, institucioneve të mbrojtjes sociale, institucioneve parashkollore, arsimore, shëndetësore, stacioneve policore dhe organeve të tjera shtetërore, personave juridikë dhe fizikë dhe shoqata nga disa komuna të rajonit. Masat e parandalimit social sipas Ligjit për mbrojtje sociale (LMS) janë:

- zbulimi i hershëm i qytetarëve në rrezik social, me vështirësi apo probleme sociale dhe ofrimi i qasjes në asistencën dhe mbështetjen profesionale;
- inspektimet parandaluese të personave të cenueshëm social, me qëllim të perceptimit të situatës sociale dhe parandalimit të shfaqjes së problemeve sociale;
- organizimi i ngjarjeve edukative, debateve, fushatave dhe projekteve për parandalimin e problemeve sociale;
- organizimi i aktiviteteve vullnetare për të ndihmuar grupet e cenueshme sociale në komunitetin lokal;
- inkurajimi dhe ndihma në krijimin e grupeve mbështetëse dhe vetëndihmë për qytetarët me probleme sociale që ndërlidhen me to;
- aktivitete të tjera parandaluese për mbrojtjen nga rreziqet sociale dhe parandalimin e problemeve sociale.

2.2. Shërbimet sociale

Ndryshe nga ato përfitime që lidhen me mbajtjen e të ardhurave dhe të fokusuara në përmirësimin e gjendjes financiare të qytetarëve (p.sh. ndihma sociale, pensionet, kujdesi shëndetësor), shërbimet sociale janë të orientuara drejt asistencës në plotësimin e nevojave jofinanciare të individit dhe realizimin e zhvillimit dhe detyrave shoqërore pa probleme. Ato nganjëherë quhen shërbime sociale personale, shërbime sociale njerëzore ose shërbime të kujdesit social sepse plotësimi i nevojave financiare të grupeve vulnerable është vendimtar për sigurinë e tyre, por gjithsesi nuk do të thotë domosdoshmërisht ofrim të një niveli të kënaqshëm të funksionimit social. Ndërsa format e ndihmës financiare historikisht i janë deleguar rrjetit publik të mbrojtjes sociale, shërbimet sociale ofrohen nga organizata publike dhe private (fitimprurëse dhe jofitimprurëse).

Shërbimet sociale në sistemin e mbrojtjes sociale janë: informacioni dhe referimi, ndihma dhe mbështetja profesionale, këshillimi, shërbimet në shtëpi, shërbimet komunitare, shërbimet e kujdesit jashtë familjes (shih Figurën 1).

Figura 1. Lista e shërbimeve sociale sipas llojit dhe përdoruesve

Lloji i shërbimit		Kategoria e përdoruesve		
1.	Shërbimet e informacionit dhe referimit	Të gjithë		
2.	Shërbimet e asistencës dhe mbështetjes profesionale	Të gjithë		
3.	Shërbimet e këshillimit	Të gjithë		
4.	Shërbime në shtëpi	Personat me aftësi të kufizuara më të rënda, gjegjësisht paaftësi e kombinuar me shkallën më të lartë, personat plotësisht të verbër, të moshuarit.		
	<i>Shërbimi i ndihmës dhe kujdesit në shtëpi</i>			
	<i>Shërbimi i asistencës personale</i>	Fëmijët nga moshën gjashtë vjeç dhe personat me aftësi të kufizuara fizike më të rënda dhe të rënda dhe personat plotësisht të verbër		
5.	Shërbime në komunitet	<i>Shërbimet e përditshme</i>	Shërbimi i kujdesit ditor	Fëmijët në rrezik, personat me aftësi të kufizuara, të marginalizuarit, të moshuarit
			Shërbimi i rehabilitimit dhe riintegrit	Fëmijët në rrezik, personat me aftësi të kufizuara, personat e marginalizuar
			Shërbimi i risocializimit	Fëmijët në rrezik dhe fëmijët në konflikt me ligjin, të rriturit pas vuajtjes së dënimit me burg
	<i>Shërbimet e përkohshme</i>		Shërbimi i qëndrimit të përkohshëm	Fëmijë që gjendet pa kujdes prindëror ose si endacak, fëmijë viktimë e abuzimit, viktimë e dhunës në familje dhe me bazë gjinore, viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore, i pastrehë
			Shërbimi i zëvendësimit në kujdesin familjar	Anëtar i familjes që kujdeset për një të moshuar, një person me aftësi të kufizuara dhe një person tjetër të sëmurë dhe të ligë
			Shtëpia në gjysmë të rrugës	Person me status të fëmijës pa prindër dhe kujdes prindëror, një fëmijë pas daljes nga institucioni arsimor për risocializim, të rritur pas vuajtjes së dënimit me burg, persona me aftësi të kufizuara, të varur nga alkooli dhe droga pas trajtimit.
6.	Shërbimet e kujdesit jo familjar	<i>Jetesë me mbështetje</i>		Person me aftësi të kufizuara, fëmijë pa prindër ose kujdes prindëror mbi 14 vjeç, jo më vonë se mbarimit të shkollës së mesme
		<i>Kujdesi familjar</i>	Përgjithshme	Fëmijë pa prindër dhe kujdes prindëror, i moshuar, person me aftësi të kufizuara
			Specializuar	Fëmijë në rrezik dhe një fëmijë në konflikt me ligjin, një fëmijë viktimë e dhunës në familje, një fëmijë ose një person me aftësi të kufizuara
			Përkohshme	Fëmijë ose kujdestar i rritur në një familje tjetër kujdestare, fëmijë ose të rritur me aftësi të kufizuara për shkak të zëvendësimit të personit që kujdeset për të (prindi/kujdestari)
			Ndërhyrëse	Fëmijë pa prindër dhe kujdes prindëror, fëmijë nga familje konfliktuozë, viktimë e dhunës, viktimë e trafikimit të qenieve njerëzore
			Familjare	Fëmijë pa prindër dhe kujdes prindëror (në familjen e gjyshërve, vëllait/motrës, xhaxhait, kushërit apo hallës)
	Vendosje në institucion	Fëmijë pa prindër dhe kujdes prindëror, i moshuar, person me aftësi të kufizuara, azilkërkues, person i marginalizuar, fëmijë në konflikt me ligjin në moshë 14-18 vjeç.		

1. **Shërbimet e informimit dhe referimit** përfshijnë informimin e qytetarëve për të drejtat mbi mbrojtjen sociale dhe shërbimet sociale në dispozicion, vlerësimin fillestar dhe referimin në institucione të tjera, me qëllim që të arrihet qasje pa pengesë në të drejtat dhe në shërbimet.

2. **Shërbimet e asistencës dhe mbështetjes profesionale** përfshijnë ndihmën dhe mbështetjen për tejkalimin e problemeve individuale dhe familjare nëpërmjet vlerësimit, planifikimit, mbrojtjes dhe ndërhyrjeve vlerësuese, si dhe monitorimit të situatës pas përfundimit të ndërhyrjeve, me qëllim përforcimin e përdoruesve, nxitjen e zhvillimit të tyre të qetë, sigurimin dhe ruajtjen e mirëqenies dhe pavarësisë dhe trajnimi i tyre afatgjatë për tejkalimin e problemeve sociale vetë.

3. **Shërbimet e këshillimit** përfshijnë punë këshilluese ose të këshillimit, me qëllim parandalimin, zbutjen dhe tejkalimin e pasojave të problemeve sociale të individit dhe familjes, si: përgatitja e martesës, jeta familjare, prindërimi, planifikimi familjar, këshillimi për martesë/partner për partnerë me marrëdhënie të trazura; këshillim për divorc; ndërmjetësimi familjar për familjet me marrëdhënie të trazura familjare; mbështetje psikosociale për viktimat e dhunës në familje; trajtimi psikosocial i autorëve të dhunës në familje; dhe lloje të tjera të specializuara të këshillimit.

4. **Shërbimet në shtëpi** janë shërbime për ofrimin e ndihmës dhe kujdesit në shtëpinë e një personi me kapacitet funksional të reduktuar përkohësisht ose të reduktuar përgjithmonë, në mënyrë që t'i mundësohet personit të vazhdojë të jetojë në shtëpinë e tij dhe të parandalojë nevojën për mbrojtje jashtë familjes, përkatësisht: ndihmë dhe kujdes në shtëpi dhe asistencë personale.

4.1. *Shërbimi i ndihmës dhe kujdesit në shtëpi* ofron asistencë në kryerjen e aktiviteteve bazë dhe instrumentale nga jeta e përditshme deri¹ në 80 orë në muaj, për personat me kapacitet të reduktuar funksional, të cilët nuk mund të kujdesen për veten, për t'i mundësuar përdoruesit për vetëndihmë, d.m.th. për të rivendosur, fituar ose ruajtur aftësinë për t'u kujdesur për veten, për të vazhduar jetën në shtëpinë e vet dhe për të udhëhequr një jetë të pavarur komunitare. Përdorues të shërbimit janë: personat me aftësi të kufizuara më të rënda, pra invaliditeti i kombinuar me shkallën më të lartë, personat plotësisht të verbër, të moshuarit dhe personat e tjerë që kanë nevojë për ndihmë dhe kujdes në shtëpi. Shërbimi i ofrohet një personi të cilit nuk mund t'i ofrohet kujdes në shtëpi nga bashkëshorti, prindërit ose fëmijët e tij, për shkak të marrëdhënies së mirëformuar të punës, gjendjes së dëmtuar shëndetësore dhe moshës së vjetër.

4.2. *Shërbimi i asistencës personale* përfshin asistencë dhe mbështetje individuale për fëmijët nga 6 vjeç dhe personat nga 18 deri në 65 vjeç, me kapacitet të reduktuar funksional, për të mundësuar jetesë të pavarur, pjesëmarrje aktive dhe të barabartë në komunitet, si dhe kryerjen e aktiviteteve të përditshme, të cilat një person pa aftësi të kufizuar e kryen zakonisht pa mbështetje. Ndhima personale përfshin: ndihmën dhe mbështetjen në kryerjen e aktiviteteve bazë dhe instrumentale të jetës së përditshme, asistencën dhe mbështetjen në vendin e punës, institucionet arsimore, qendrat e rehabilitimit, asistencën dhe mbështetjen në komunitet dhe aktivitete të tjera me interes për personin, deri në 80 orë në ditë muaj. Përdorues të shërbimit janë personat me aftësi të kufizuara fizike të rënda dhe më të rënda dhe persona krejtësisht të verbër.

Përdoruesi i shërbimit të ndihmës dhe kujdesit në shtëpi, i cili realizohet me shpenzime të rimbursuara nga qendra për punë sociale, në të njëjtën kohë nuk mund të përdorë shërbimin e asistencës personale.

5. **Shërbimet komunitare** përfshijnë shërbimet e qëndrimit ditor, të përkohshëm, risocializimin, rehabilitimin, riintegrimin e përfituesve, pushimin e kujdesit familjar dhe shtëpinë në gjysmë të rrugës, për parandalim, kujdes dhe mbrojtje, në mënyrë që t'i mundësohet përfituesit të vazhdojë të jetojë në shtëpinë e tij, d.m.th. komuniteti dhe parandalimi i nevojës për mbrojtje jashtëfamiljare. Shërbimet komunitare ndahen në shërbime ditore dhe të përkohshme.

5.1. **Shërbime ditore**

5.1.1. *Shërbimi ditor* përfshin kujdesin ditor, aktivitete individuale për përvetësimin e aftësive për jetën dhe punën, aktivitetet sociale, kulturore dhe rekreative, edukimin, mbështetjen sociale të individëve dhe familjeve të tyre dhe aktivitete të tjera të ngjashme. Përdorues të shërbimit janë: fëmijët në rrezik, personat me aftësi të kufizuara, personat e marginalizuar, të moshuarit dhe persona të tjerë me probleme specifike sociale.

1 „Aktivitetet instrumentale nga jeta e përditshme“ janë: pastrimi, riparimi, larja e rrobave, gatimi, blerja e produkteve, lëvizshmëria e jashtme, marrja e terapisë mjekësore dhe aktivitete të tjera të ngjashme.

5.1.2. *Shërbimi për rehabilitim dhe riintegrim* të personave që përballen me probleme sociale dhe/ose shëndetësore ofrohet përmes mbështetjes psikosociale, punës terapeutike, terapisë profesionale, mbështetjes për përvetësimin e aftësive për punë dhe punësim, riintegrim dhe jetesë të pavarur. Përdorues të shërbimit janë: fëmijët në rrezik, personat me aftësi të kufizuara dhe personat e marginalizuar me probleme specifike sociale dhe shëndetësore.

5.1.3. *Shërbimi i risocializimit* ofrohet nëpërmjet punës këshilluese, terapisë individuale, familjare dhe grupore, mbështetjes edukative, shoqërim, edukimit për zhvillimin e aftësive, sportit, rekreacionit, kreativitetit, mbështetjes për përvetësimin e aftësive në punë dhe aftësive për punësim dhe shërbime të tjera risocializimi, në varësi të nevojave të përdoruesit. Shërbimi për fëmijët në rrezik dhe fëmijët në konflikt me ligjin ofrohet në qendrën e fëmijëve, në përputhje me Ligjin për drejtësi për fëmijët. Shërbimi për të rriturit pas vuajtjes së dënimit me burg dhe personat e tjerë me probleme të veçanta sociale që kanë nevojë për risocializim ofrohet në qendrën e risocializimit.

5.2. **Shërbimi i qëndrimit të përkohshëm** ofron mbrojtje dhe ndihmë profesionale për personat në krizë për tejkalimin e situatës dhe integrimin e tyre social. Përfitues të shërbimit janë: një fëmijë që do të gjendet pa kujdes prindëror ose si endacak, fëmijë viktimë e abuzimit, viktimë e dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore, viktimë të trafikimit të qenieve njerëzore, të pastrehët. Shërbimi ofrohet për një periudhë deri në tre muaj, me mundësi vazhdimi edhe për tre muaj, dhe në raste të jashtëzakonshme kur kushti nuk tejkalohet deri në një vit.

5.2.1. *Shërbimi i zëvendësimit të përkujdesjes familjare* ofron kujdes afatshkurtër të anëtarëve të familjes në ngarkim për zëvendësim, pushim dhe plotësimin e nevojave personale dhe profesionale të anëtarëve të familjes që kujdesen për ta. Shërbimi mund të ofrohet edhe në shtëpinë e klientit. Përdorues i shërbimit është një anëtar i familjes që kujdeset për një të moshuar, një person me aftësi të kufizuara dhe një person tjetër të sëmurë dhe të dobët, i cili nuk mund të kryejë në mënyrë të pavarur aktivitetet bazë dhe instrumentale të jetës së përditshme. Shërbimi i zëvendësimit të përkujdesjes familjare, i cili realizohet me shpenzime të rimbursuara nga qendra për punë sociale, ofrohet për një periudhë deri në 15 ditë në një vit kalendarik.

5.2.2. *Shtëpia në gjysmë rrugë* ofron ndihmë, mbështetje dhe përgatitje për jetesë të pavarur për personat që më parë kanë qenë nën kujdestari, nuk kanë shtëpinë e tyre apo kushte jetese në shtëpinë e tyre, për shkak të riintegrimin të tyre në shoqëri. Shërbimi ofrohet gjatë akomodimit ose menjëherë pas përfundimit të akomodimit. Përfitues të shërbimit janë: fëmija pa prindër dhe kujdes prindëror, fëmija pas daljes nga institucioni arsimor për risocializim, të rriturit pas vuajtjes së dënimit me burg, personat me aftësi të kufizuara, të varurit nga alkooli dhe droga pas trajtimit dhe persona të tjerë me probleme specifike sociale që kanë nevojë për përgatitje për jetesë të pavarur.

6. **Shërbimet e kujdesit jashtë familjes** ofrojnë kujdes bazë që përfshin: akomodimin, ndihmën dhe mbështetjen nga profesionistët, kujdesin, ushqimin, veshjen, kujdesin shëndetësor dhe shërbime të tjera në varësi të llojit të përfituesve që nuk kanë kushte jetese në familjen e tyre ose nga arsye të tjera. ata kanë nevojë për mbrojtje jashtë familjes. Shërbimet e mbrojtjes jashtë familjes janë:

6.1. **Jetesa me mbështetje sigurohet** në një njësi të veçantë banimi me ndihmën e ekspertëve ose personave të tjerë në kryerjen e aktiviteteve bazë dhe instrumentale në jetën e përditshme. Ndihma dhe mbështetja mund të jenë të rastësishme, ditore ose 24-orëshe, në varësi të nevojave të përdoruesit. Përfitues të shërbimit janë: personat me aftësi të kufizuara dhe fëmijët pa prindër apo përkujdesje prindërore mbi 14 vjeç, dhe jo më vonë se përfundimi i arsimit të mesëm, me qëllim trajnimin për jetesë të pavarur dhe integrim në shoqëri. Një njësi banimi me mbështetje mund të strehojë deri në pesë persona, pra shtatë fëmijë pa prindër ose kujdes prindëror.

6.2. **Kujdesi familjar** përfshin kujdesin bazë dhe kujdesin 24-orësh për fëmijët dhe të rriturit që nuk kanë familje të tyre ose nuk kanë kushte jetese në familjen e tyre. Kujdesi mund të ofrohet si kujdes i përgjithshëm, i specializuar, rastësor, intervenues ose familjar.

6.3. **Akomodimi në institucion** përfshin kujdesin bazë që ofron: përkujdesje, asistencë 24 orë dhe mbështetje nga profesionistët, ushqim, veshje dhe kujdes shëndetësor, në varësi të nevojave të identifikuar të përdoruesit, i cili nuk ka kushte jetese në familje ose për arsye të tjera kërkohet kujdes jashtë familjes.

- Shërbimi i akomodimit në një institucion për fëmijë, të moshuar, persona me aftësi të kufizuara dhe azilkërkuar përveç mbrojtjes bazë, ofron qasje në arsim, aftësi për jetën, trajnime në punë dhe rehabilitim profesional, aktivitete sociale, kulturore dhe rekreative, në varësi të nevojat e përdoruesve të shërbimit.
- Shërbimi për strehimin e fëmijëve në konflikt me ligjin nga mosha 14 deri në 18 vjeç me masë të theksuar referimi në institucionin arsimor, në përputhje me rregulloret në fushën e sanksioneve dhe referim në institucionin përkatës në përputhje me ligjin. Përveç mbrojtjes bazë, përfshin risocializimin, riintegrimin, edukimin, qasjen në arsim dhe mbështetje arsimore, kohë të lirë të organizuar dhe shërbime të tjera të risocializimit. Shërbimi organizohet në një institucion arsimor për fëmijë, në përputhje me Ligjin për drejtësi për fëmijët.
- Shërbimi për akomodimin e një të moshuari të dobët, të sëmurë kronik, të sëmurë terminal dhe një personi tjetër që ka nevojë për ndihmë dhe kujdes të vazhdueshëm, përveç kujdesit bazë, përfshin asistencën e specializuar profesionale dhe mbështetjen sociale për familjet e tij.
- Shërbimi i akomodimit të personave me aftësi të kufizuara, personave me probleme të varësisë dhe personave të tjerë të marginalizuar, që kanë nevojë për trajtim dhe rehabilitim, përveç mbrojtjes bazë, ofrohet me trajtim dhe rehabilitim, terapi profesionale, mbështetje për përvetësimin e aftësive dhe aftësive për punë, punësimi, riintegrimi dhe jetesa e pavarur, në varësi të nevojës së përdoruesit.
- Shërbimi i vendosjes së fëmijëve pa prindër dhe përkujdesje prindërore, prindër të mitur me fëmijë, grua shtatzënë e papunë beqare një muaj para lindjes dhe prind të vetëm deri në tre muaj të fëmijës, të moshuar, persona me aftësi të kufizuara në një shtëpi grupore, ofron mbrojtje bazë për deri në 10 persona.
- Akomodimi ndërhyrës siguron mbrojtje në situatë krize, maksimumi deri më 30 ditë.
- Strehim i përkohshëm për një fëmijë ofrohet në momentin kur lind nevoja të mos mund të sigurohet strehim në familje kujdestare. Akomodimi i përkohshëm mund të zgjasë deri në sigurimin e akomodimit në një familje kujdestare, forma të tjera të mbrojtjes ose kthimin në familjen e vet, dhe maksimumi për gjashtë muaj. Në rast se fëmija ka nevojë për trajtim profesional ose shërbim shëndetësor, akomodimi mund të zgjasë deri në një vit.
- Akomodimi i fëmijës në konvikt apo institucion tjetër, nëse vlerësohet se është në interesin më të mirë të fëmijës vazhdimi i arsimit të detyruar për: fëmijë pa prindër dhe fëmijë pa përkujdesje prindërore, deri në trajnimin për jetë dhe punë të pavarur; dhe jo më vonë se përfundimi i arsimit të mesëm, nëse nuk ka mundësi për të ofruar përkujdesje dhe edukim në mënyrë tjetër dhe një fëmijë në rrezik, një fëmijë nga një familje që përdor asistencë minimale të garantuar dhe një fëmijë viktimë e dhunës në familje.

3. PLANIFIKIMI STRATEGJIK NË MBROJTJEN SOCIALE NE NIVEL RAJONAL

Zhvillimi i rrejtimit të shërbimeve sociale në nivel rajonal është vendimtar për arritjen e mbrojtjes sociale. Për këtë qëllim është miratuar një kornizë ligjore e degëzuar e cila përcakton mënyrat, modalitetet dhe format institucionale të bashkëpunimit ndërmjet komunave si njësi bazë të vetëqeverisjes lokale. Në atë drejtim është e rëndësishme të shfrytëzohen të gjitha mundësitë që ofrojnë zgjidhjet ligjore dhe njëkohësisht të sigurohet zbatimi i sinkronizuar i tyre. Bashkëpunimi në fushën e mbrojtjes sociale duhet të realizohet nëpërmjet zbatimit të dispozitave të disa ligjeve: Ligji për vetëqeverisjen lokale, Ligji për bashkëpunim ndërkomunal, Ligji për zhvillim të balancuar rajonal dhe Ligji për mbrojtjen sociale (LMS). Këshilli për mbrojtjen sociale të rajoneve të planifikimit (KMSRP) duhet të jetë një aktor kyç në iniciimin, zbatimin dhe monitorimin e formave të bashkëpunimit për të arritur qëllimet për të cilat është krijuar. Teksti i mëposhtëm do të japë një pasqyrë të modaliteteve dhe instrumenteve bazë të bashkëpunimit përmes të cilave duhet të realizohet planifikimi strategjik në mbrojtjen sociale.

3.1. Bashkëpunimi ndërkomunal

Mbrojtja sociale si veprimtari me interes publik mund të realizohet nëpërmjet formave të ndryshme të bashkëpunimit. Me interes të veçantë për këtë aktivitet është zhvillimi i bashkëpunimit ndërkomunal për realizimin e të cilit baza ligjore është dhënë në Ligjin për bashkëpunim ndërkomunal. Përkatësisht, mbrojtja sociale dhe e fëmijëve janë identifikuar si aktivitete me rëndësi dhe interes më të gjerë për të cilat mund të ndahen mjete financiare për të nxitur bashkëpunimin ndërkomunal.

Bashkëpunimi ndërkomunal vendoset ndërmjet dy ose më shumë komunave për kryerjen sa më efikase dhe ekonomike të kompetencave të komunave të përcaktuara me ligj dhe për realizimin e interesave dhe qëllimeve të tyre të përbashkëta, si dhe kryerjen e detyrave të caktuara nga kompetencat e komunave nga një komunë në kurriz të tjetrës ose disa komunave tjera në bazë të marrëveshjes ndërmjet komunave. Për arritjen e interesave dhe qëllimeve të përbashkëta në kryerjen e kompetencave të tyre, komunat bashkojnë mjete financiare, materiale dhe mjete të tjera. Komunat në mënyrë të pavarur dhe vullnetare vendosin për vendosjen e bashkëpunimit ndërkomunal në ushtrimin e kompetencave të tyre. Vendimin për vendosjen e bashkëpunimit ndërkomunal e merr secili nga këshillat komunalë me shumicën e votave nga numri i përgjithshëm i anëtarëve. Propozimin për vendosjen e bashkëpunimit ndërkomunal e bën kryetari i komunës ose anëtari i këshillit komunal.

Bashkëpunimi ndërkomunal mund të arrihet nëpërmjet:

- a) themelimit të organeve për bashkëpunim ndërkomunal: organ i përbashkët punues (komision dhe/ose organ administrativ);
- b) krijimit të shërbimeve të përbashkëta publike: institucion i përbashkët publik (për kryerjen e një veprimtarie me interes publik me rëndësi vendore në fushën e arsimit, kulturës, mbrojtjes sociale, mbrojtjes së fëmijëve dhe veprimtarive të tjera).

Instrumentet për nxitjen e bashkëpunimit ndërkomunal janë: grantet e pakthyeshme, financimi dhe bashkëfinancimi i përgatitjes së analizave dhe studimeve në fushat që kanë rëndësi dhe interes më të gjerë për kryerjen e aktiviteteve në ato fusha etj. Qeveria mund të inkurajojë dhe mbështesë financiarisht bashkëpunimin ndërkomunal të dy ose më shumë komunave në fushat që kanë rëndësi dhe interes më të gjerë për kryerjen e aktiviteteve në ato zona. Për këtë qëllim, me propozim të Ministrisë së Vetëqeverisjes Lokale, me akt përcaktohen aktivitetet me rëndësi dhe interes më të gjerë për të cilat do të mund të ndajë mjete për nxitjen e bashkëpunimit ndërkomunal dhe të themelojë Komisionin për nxitjen dhe monitorimin e bashkëpunimit komunal. Komisioni për inkurajimin dhe monitorimin e bashkëpunimit ndërkomunal: monitoron format e vendosura të bashkëpunimit ndërkomunal, shqyrton dhe jep mendim për raportin vjetor për realizimin e bashkëpunimit ndërkomunal, inicion ndryshime në legjislacionin që ndikon në bashkëpunimin ndërkomunal, publikon shembujt më të mirë të bashkëpunimit ndërkomunal dhe shqyrton çështje të tjera të rëndësishme për bashkëpunimin ndërkomunal.

Bashkëpunimi ndërkomunal financohet nga buxhetet komunale, donacionet dhe sponsorizimet nga personat fizikë dhe juridikë dhe nga burime të tjera të të ardhurave të përcaktuara me ligj. Evidencën për bashkëpunimin ndërkomunal e mban Ministria e vetëqeverisjes lokale. Mbikëqyrjen e bashkëpunimit të krijuar ndërkomunal e bëjnë komunat që kanë krijuar bashkëpunimin ndërkomunal. Mund të krijohet një trup koordinues për të monitoruar dhe koordinuar bashkëpunimin ndërkomunal ndërmjet dy ose më shumë komunave.

Modalitetet dhe instrumentet për arritjen e bashkëpunimit ndërkomunal mund të përdoren për krijimin dhe zhvillimin e shërbimeve të nevojshme sociale.

3.2. Bashkëpunimi rajonal

Forma e dytë e bashkëpunimit të rregulluar ligjërisht që ofron mundësi për zhvillimin e mbrojtjes sociale në nivel rajonal është përcaktuar me Ligjin për zhvillim të barabartë rajonal. Sipas këtij ligji, zhvillimi rajonal është një proces afatgjatë i nxitjes së zhvillimit të qëndrueshëm ekonomik dhe social të vendit dhe arrihet duke identifikuar, inkurajuar, menaxhuar dhe shfrytëzuar potencialet zhvillimore të rajoneve planifikuese, zonave urbane, zonave me zhvillim specifik, nevojat dhe fshatrat. Zhvillimi i balancuar rajonal nënkupton një sistem qëllimesh, instrumentesh dhe masash që synojnë zvogëlimin e pabarazive në shkallën e zhvillimit brenda dhe ndërmjet rajoneve planifikuese dhe arritjen e zhvillimit të balancuar dhe të qëndrueshëm.

Për nevojat e planifikimit të zhvillimit rajonal dhe realizimit të masave dhe instrumenteve për nxitjen e zhvillimit të balancuar rajonal, krijohen rajonet planifikuese (tetë rajone planifikuese). Burimet për financimin e zhvillimit rajonal janë: Buxheti i Republikës së Maqedonisë së Veriut; buxhetet e komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe të Qytetit të Shkupit; fondet e Bashkimit Evropian; burime të tjera ndërkombëtare; donacione dhe sponsorizime nga persona fizikë dhe juridikë; dhe mjete të tjera të përcaktuara me ligj. Me qëllim të nxitjes së zhvillimit të balancuar rajonal, nga Buxheti i Republikës së Maqedonisë së Veriut ndahen mjete në vlerë prej së paku 1% të BPV-së.

Fondet për mbrojtjen sociale mund të sigurohen nëpërmjet Programit për reduktimin e pabarazive ndërmjet dhe brenda rajoneve planifikuese dhe rritjen e konkurrencës rajonale, si dhe përmes programeve të tjera të zbatuara nga ministritë e linjës dhe organet e tjera të administratës shtetërore (p.sh. thirrjet publike për financim për shërbimet nga MPPS).

Dokumentet planifikuese për zhvillimin rajonal në të cilat duhet të parashikohen aktivitete në fushën e mbrojtjes sociale janë:

- Strategjia për zhvillim rajonal të Republikës së Maqedonisë së Veriut (dhjetëvjeçare) e cila është bazë për përgatitjen e programeve për zhvillimin e rajoneve të planifikimit.
- Programi për zhvillimin e rajonit të planifikimit (pesëvjeçar) i cili përgatitet nga Qendra për zhvillimin e rajonit të planifikimit, dhe miratohet nga Këshilli për zhvillimin e rajonit të planifikimit me pëlqimin paraprak të Këshillit për zhvillim të balancuar rajonal. Programi për zhvillimin e rajonit të planifikimit është bazë për përgatitjen e planeve të komunave, komunave në qytetin e Shkupit dhe qytetit të Shkupit në sferën e zhvillimit të tyre ekonomik, social, urban, ekologjik, kulturor e të tjera. Projektet për zhvillimin e rajoneve të planifikimit, projektet për zhvillimin e zonave urbane, projektet për zhvillimin e zonave me nevoja specifike zhvillimore dhe projektet për zhvillim rural, dalin nga prioritetet e përcaktuara në Programin për zhvillimin e rajonit të planifikimit, për shkak të së cilës është e nevojshme është përcaktuar si një prioritet i rëndësishëm në nivel lokal dhe rajonal.

Në përgatitjen e dokumenteve planifikuese për zhvillimin rajonal, është e detyrueshme që të konsultohen palët e interesuara në nivel kombëtar dhe lokal, duke përfshirë KMSRP-në dhe aktorë të tjerë nga mbrojtja sociale në nivel komunal.

Mbartës të politikës për nxitjen e zhvillimit të balancuar rajonal janë: Qeveria, Këshilli për zhvillim të balancuar rajonal (KZHBR), Ministria e Vetëqeverisjes Lokale (MVL) dhe Këshilli për zhvillimin e rajonit të planifikimit (KZHRP). Në planifikimin e zhvillimit të balancuar rajonal dhe zbatimin e dokumenteve planifikuese për zhvillim të balancuar rajonal marrin pjesë edhe Byroja për zhvillim rajonal (BZHR) dhe Qendrat për zhvillimin e rajoneve të planifikimit (QZHRP). Të gjithë aktorët e përfshirë në kompetencat e tyre duhet të planifikojnë aktivitete në fushën e mbrojtjes sociale, veçanërisht zhvillimin e shërbimeve sociale, për të cilat është i nevojshëm zhvillimi i bashkëpunimit të ngushtë me KMSRP-në. Ky bashkëpunim është veçanërisht i rëndësishëm në procesin e përgatitjes së Programit për zhvillimin e rajonit të planifikimit dhe planit vjetor të veprimit për zbatimin e Programit të QZHRP-së. Me rastin e përcaktimit të listës vjetore të projekteve për zhvillimin e rajonit planor nga KZHRP-ja, është e nevojshme të identifikohen kushtet dhe zonat me nevoja specifike zhvillimore për mbrojtje sociale dhe në bazë të kësaj të përgatiten projekte të përshtatshme në fushën e mbrojtjes sociale dhe shërbimeve sociale. Gjithashtu, KZHRP-ja duhet të iniciojë shqyrtimin e çështjeve që kanë të bëjnë me zhvillimin e mbrojtjes sociale në rajon që kërkojnë koordinim ndërmjet komunave, komunave të qytetit të Shkupit dhe qytetit të Shkupit dhe partnerëve nga sektori privat dhe civil, si dhe të promovojë bashkëpunimin ndërkufitar me rajonet e vendeve të tjera

bazuar në interesa të përbashkëta. Në ushtrimin e këtyre kompetencave në fushën e mbrojtjes sociale, burim i rëndësishëm për QZHRP-në do të jetë KZHRP-ja ku përveç kryetarëve të komunave të rajonit, janë anëtarësuar edhe drejtorët e qendrave për punë sociale (QPS).

Qendra për zhvillimin e rajonit të planifikimit në zbatimin e kompetencave të saj në fushën e mbrojtjes sociale, veçanërisht në përgatitjen e projekteve, ofrimin e shërbimeve profesionale për shoqatat dhe palët e tjera të interesuara për përgatitjen e projekteve, nxitjen e bashkëpunimit ndërkomunal, promovimin e mundësive zhvillimore të rajoni i planifikimit dhe kryerja e aktiviteteve të tjera për të inkurajuar zhvillimin e mbrojtjes sociale në rajonin e planifikimit duhet të konsultohet me KMSRP-në. Kjo është veçanërisht e vërtetë me rastin e përcaktimit të listës vjetore të projekteve për zhvillimin e rajonit planor nëpërmjet pjesëmarrjes së kryetarit të KZHRP-së në konsultimet rajonale - forumet për përcaktimin e propozim-listës së projekteve rajonale. QZHRP-ja duhet të ofrojë mbështetje administrative dhe teknike për punën e KMSRP-së dhe të përdorë njohuritë nga puna e saj.

4. AKTIVITETET E KMSRP PËR ZHVILLIMIN E SHËRBIMEVE SOCIALE

KMSRP-ja zbaton aktivitete për zhvillimin e aktivitetit të mbrojtjes sociale në rajon, me fokus zhvillimin e rrjetit të shërbimeve sociale. Për këtë qëllim, KMSRP-ja duhet të ketë një pasqyrë të nevojave për mbrojtje sociale të popullatës në rajon, burimet në dispozicion të rajonit për të përmbushur ato nevoja dhe shërbimet e nevojshme sociale që duhet të zhvillohen. Burimi më i rëndësishëm i informacionit për këto nevoja janë planet sociale të përgatitura nga KKMS-ja, të cilat KMSRP-ja duhet t'i analizojë dhe në bazë të tyre të përgatisë dhe dorëzojë informacion në MPPS për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit, si dhe llojin dhe mënyrën e krijimit të shërbimeve. Zbatimi i këtyre aktiviteteve të KMSRP-së do të shpjegohet në vazhdim.

4.1. Përgatitja e hartës sociale e rajonit të planifikimit

Për nevojat e zhvillimit rajonal të mbrojtjes sociale, KMSRP-ja analizon planet sociale të komunave që i përkasin rajonit. Planet sociale janë dokumente të përgatitura nga KKMS-ja në përputhje me Ligjin për mbrojtjen sociale². Analiza përfshin të dhëna që lidhen me fushat e mëposhtme:

- Karakteristikat e përgjithshme të komunave në lidhje me: pozicionin gjeografik, rural/urban, infrastrukturën rrugore, aktivitetin dominues të popullsisë etj.
- Të dhënat demografike: gjinia, përkatësia etnike, struktura moshore e popullsisë, lëvizjet e migracionit, dendësia e popullsisë, shkalla e varfërisë, aktiviteti, papunësia etj.
- Harta e problemeve sociale: përfituesit e mbrojtjes sociale dhe grupet e cënueshme të identifikuara dhe problemet sociale.
- Kapacitetet dhe shërbimet sociale të disponueshme: kapacitete institucionale në mbrojtjen sociale dhe fusha të tjera të ndërlidhura dhe kapacitete të pashfrytëzuara të disponueshme që mund të vihen në funksion të krijimit të shërbimeve të nevojshme sociale në rajon.
- Identifikimi i shërbimeve të nevojshme sociale në nivel komunal.

Krahas planeve sociale që janë vendimtare për marrjen e njohurive për imazhin social në rajon, duhet të bëhet një pasqyrë e programeve komunale të mbrojtjes sociale në të cilat planifikohen aktivitetet vjetore në këtë fushë. Mund të përdoren edhe burime të tjera të dhënash: burime dytësore, regjistrime, statistika etj. Për disa çështje specifike, mund të kryhen intervista të hapura të pastrukturuara me palët e interesuara përkatëse nga komuniteti lokal, intervista me ekspertë, konsultime me organizata joqeveritare që punojnë me një grup të caktuar social të cënueshëm dhe ofrues të shërbimeve, inspektim i drejtpërdrejtë në terren, etj.

Fokusi në këtë analizë duhet të jetë në identifikimin e problemeve dominuese sociale të përbashkëta për komunat në rajon dhe shërbimet e disponueshme në fushën e mbrojtjes sociale në rajon (Shih listën e shërbimeve sociale sipas llojit dhe përfituesve në Figurën 1). Kjo bëhet për të përcaktuar nëse shërbimet sociale në dispozicion i plotësojnë nevojat e qytetarëve në fushën e mbrojtjes

² Për më shumë hollësi mbi përgatitjen, formën dhe përmbajtjen e planeve sociale të KKMS-së, shihni Manualin për zhvillimin e shërbimeve sociale në nivel lokal, UNDP, 2020.

sociale, cila kategori e qytetarëve është në shënjestër të duhur me shërbime, si dhe për cilat kategori të qytetarëve të cenusshëm socialë ekziston nevoja për të krijuar shërbimet e duhura sociale. Duke vepruar kështu, duhet t'i kushtohet vëmendje identifikimit të grupeve të padukshme të cenusshme që kanë nevojë për shërbime sociale dhe shpesh janë të ekspozuar ndaj përjashtimit social, marginalizimit dhe diskriminimit (alkool, drogë, të varur nga bixhozi, punonjës seksi, etj.).

Pas identifikimit të problemeve sociale, grupeve të cenusshme dhe shërbimeve sociale në dispozicion, është e nevojshme të përcaktohet se cilat shërbime sociale mungojnë në rajon dhe mund të krijohen përmes bashkëpunimit ndërkomunal dhe rajonal. Për arritjen e këtij qëllimi është i nevojshëm inspektimi i objekteve të pashfrytëzuara në dispozicion të komunave të qarkut (objektet boshe, ambientet e objekteve ekzistuese, personeli në dispozicion, donatorët dhe financuesit e mundshëm, instrumentet e përdorura për mobilizimin e fondeve, etj.).

Gjetjet kryesore të kësaj analize janë të dobishme për t'u përmbledhur në një Hartën sociale të rajonit të planifikimit (HSRP) të shkurtër (shih Formularin 1).

Formulari 1. Përmbajtja e hartës sociale të rajonit të planifikimit

Kapitulli	Përmbajtja
1. Hyrje	Baza, qëllimi, aktorët e përfshirë, mënyra dhe koha e përgatitjes së hartës sociale rajonale
2. Të dhëna për rajonin	Të dhëna të përgjithshme dhe demografike: vendndodhja gjeografike, rurale/urbane, infrastruktura rrugore, aktiviteti dominues i popullsisë, struktura e popullsisë, dendësia e popullsisë, shkalla e papunësisë etj.
3. Harta rajonale e problemeve sociale	Identifikimi i grupeve vulnerable dhe problemeve sociale në rajonin e planifikimit
4. Kapacitetet dhe shërbimet sociale në dispozicion në rajonin e planifikimit	4.1. Kapacitetet institucionale në fushën e mbrojtjes sociale: kopshte, QPS, QV, shërbime shtëpiake, qendra komunitare për shërbime sociale, institucione të mbrojtjes sociale dhe shërbime të tjera sociale - pasive dhe aktive; 4.2. Kapacitete të pashfrytëzuara në dispozicion (objekte boshe, dhoma nga objektet ekzistuese që mund të jepeshin për shfrytëzim, personel në dispozicion që mund të punësohej, donatorë dhe financues të mundshëm për nevojat e krijimit të një shërbimi të caktuar social, instrumente të përdorura për mobilizimin e fondeve, etj.).
5. Shërbimet e nevojshme sociale në rajonin e planifikimit	Shërbimet e nevojshme sociale për problemet sociale rajonale të identifikuar

HSRP-ja është një dokument shumëvjeçar që duhet të rishikohet dhe plotësohet rregullisht në përputhje me zhvillimin e nevojave dhe kushteve në fushën e mbrojtjes sociale në rajonin specifik të planifikimit. HSRP-ja duhet të përdoret në planifikimin e rrjetit të shërbimeve sociale në rajon dhe përgatitjen e informacionit për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale që dorëzohet çdo vit në MPPS.

4.2. Përgatitja e informacionit për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit

Në bazë të HSRP-së së përgatitur dhe njohurive të tjera për nevojat sociale në rajon, KMSRP-ja përgatit informacionin që e paraqet si propozim për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin planor, llojin dhe mënyrën e krijimit të shërbimeve në MPPS. Ky informacion është bazë për zhvillimin e rrjetit të shërbimeve sociale rajonale dhe MPPS-ja ka për obligim që t'i ketë parasysh me rastin e shpalljes së thirrjeve publike për sigurimin e mjeteve financiare për ofrimin e shërbimeve sociale për komunat. Gjegjesisht, në këtë mënyrë sigurohet planifikimi i duhur strategjik i zhvillimit të shërbimeve sociale duke aplikuar qasjen nga poshtë-lart. Në këtë mënyrë, palët përkatëse të interesuara në nivel lokal, të cilat kanë pasqyrë të drejtpërdrejtë të situatës dhe të nevojave për mbrojtje sociale të popullatës lokale, përfshihen aktivisht në planifikimin e politikave sociale për zbatimin në nivel lokal, fondet e të cilave sigurohen nga buxheti qendror. Bashkëpunimi rajonal është një vlerë shtesë në të gjithë këtë proces sepse

siguron optimizimin e burimeve në dispozicion dhe mbulimin e një numri të madh të grupeve të cenueshme të popullsisë me shërbime të përshtatshme sociale.

Propozimi për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit, lloji dhe mënyra e krijimit të shërbimeve duhet të paraqitet në formën e një dokumenti të shkurtër dhe konciz që rrjedh nga HSRP-ja dhe ofron një pasqyrë të qartë për shërbimet e nevojshme sociale në vend. dhe nivel rajonal. Propozimi duhet të përmbajë informacion të shkurtër për rajonin e planifikimit dhe komunat në rajon, problemet sociale dominuese dhe grupet vulnerable të identifikuar në rajon, si dhe shërbimet e nevojshme sociale dhe mënyrën e krijimit të tyre (Shih Formularin 2).

Formulari 2. Formulari i propozimit për nevojën e zhvillimit të shërbimeve sociale në rajonin e planifikimit, lloji dhe mënyra e krijimit të shërbimeve

PROPOZIM PËR NEVOJEN E ZHVILLIMIT TË SHËRBIMEVE SOCIALE			
1.	Rajoni i planifikimit		
2.	Komunat në rajonin e planifikimit		
3.	Problemet sociale dominuese në rajonin e planifikimit		
4.	Identifikimi i grupeve vulnerable në rajonin e planifikimit		
5.	Shërbimet e nevojshme sociale në rajonin e planifikimit	Nënloji i shërbimit	Kategoria e përdoruesve
5.1.	Parandalimi social		
5.2.	Shërbime në shtëpi		
5.3.	Shërbime në komunitet		
5.4.	Shërbimet e mbrojtjes jashtë familjes		
5.5.	Shërbime tjera sociale		

Në përcaktimin e llojit dhe nënlojit të shërbimeve sociale që do të zhvillohen në rajon, si dhe kategorive të përdoruesve për të cilët nevojitet një shërbim i caktuar social, si bazë merren shërbimet sociale të ofruara nga EMS-ja, si dhe nevoja të prezantojë shërbime sociale inovative në nivel komunal dhe rajonal.

Në procesin e përzgjedhjes së shërbimeve të nevojshme sociale në nivel rajonal, duhet të merren parasysh kriteret e mëposhtme:

- problemet sociale me përmasa dhe prevalencë të madhe në rajonin e planifikimit dhe nevojë urgjente për ndërhyrje të përshtatshme;
- shkallë e lartë e cenueshmërisë sociale të grupeve të caktuara specifike të popullsisë në nivel të rajonit të planifikimit me nevoja të pakënaqura për mbrojtje sociale;
- zgjedhja e një shërbimi social të përshtatshëm që korrespondon me specifikat e grupeve të cenueshme sipas llojit, karakterit dhe urgjencës dhe që mund të ofrohet në nivel rajonal;
- shfrytëzimi optimal i burimeve ekzistuese të komunave dhe zhvillimi i modaliteteve të bashkëpunimit ndërkomunal për ofrimin e shërbimeve sociale;

- fokusimi në zhvillimin e shërbimeve të reja dhe inovative sociale dhe synimi i personave të marginalizuar.

Sa i përket mënyrës së krijimit të shërbimeve sociale, mund të parashihen modalitete të ndryshme të ofrimit të shërbimeve: bashkëpunim ndërkomunal, bashkëpunim ndërsektorial, bashkëfinancim etj.

Nisur nga kompleksiteti i problemeve sociale dhe raporti i tyre me problemet dhe dukuritë e tjera në rajon, është e një rëndësie të veçantë zhvillimi i shërbimeve sociale të kombinuara, si: shërbimet e shëndetit social dhe edukimit social. Gjithashtu, për shkak të optimizimit të burimeve dhe targetimit të një numri të madh përdoruesish me nevoja të ndryshme, si domosdoshmëri lind nevoja e zhvillimit të shërbimeve sociale të integruara. Për shembull, në nivel rajonal mund të krijohet një shtëpi për ndihmë dhe përkujdesje për të moshuarit, e cila në të njëjtën kohë ofron shërbime të kujdesit dhe kujdesit në shtëpi. Ofrimi i kombinuar dhe i integruar i shërbimeve sociale ofron mundësi për të ofruar mbrojtje gjithëpërfshirëse, holistike dhe fleksibile. Në kushtet e kapaciteteve dhe burimeve të kufizuara që ekzistojnë në disa bashki, kombinimi i shërbimeve sociale në nivel qarku do ta bënte më të lehtë dhe më ekonomik procesin e ofrimit të shërbimeve të nevojshme. Për këtë arsye theksohet se sa më i madh të jetë kombinimi i shërbimeve të ndryshme, aq më e lartë është cilësia e mbrojtjes së përdoruesve të tyre dhe aq më e ulët janë kostot për vendosjen e tyre.

Gjithashtu, krahas bashkimit të kapaciteteve dhe burimeve të komunave në rajon, duhet të shfrytëzohen sa më shumë mundësitë që deri më tani nuk janë vendosur sa duhet në funksion të ofrimit të shërbimeve sociale, si: vullnetarizmi, përgjegjësia korporative e ndërmarrjeve, inicimi i aksioneve sociale në komunitet, organizimi i grupeve të cënueshme dhe forcimi i kapaciteteve të tyre për vetëndihmë etj.

RREGULLORET LIGJORE PËRKATËSE

1. Ligji për mbrojtjen sociale (Gazeta zyrtare e RMV-së nr. 104/19, 146/19, 275/19, 302/20, 311/20, 163/21)
2. Ligji për sigurimet shoqërore të të moshuarve (Gazeta zyrtare e RMV-së nr. 104/19)
3. Ligji për familjen (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 80/1992, 9/1996, 38/2004, 33/2006, 84/2008, 67/10, 156/10, 39/12, 44/12, 38/14, 115/14, 104/15, 150/2015)
4. Ligji për mbrojtjen e fëmijëve (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 23/13, 12/14, 10/15, 25/15, 150/15, 27/16, 163/17, 21/18, 198/18, 104/19, 146/19, 275/19, 311/20)
5. Ligji për drejtësi për fëmijët (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 148/2013)
6. Ligji për financimin e njërive të vetëqeverisjes lokale (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 61/04, 96/04, 67/07, 156/09, 47/11 dhe 192/15)
7. Ligji për organizimin dhe punën e organeve të administratës shtetërore (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 58/2000, 44/2002, 82/2008, 167/10, 51/2011)
8. Ligji për qytetin e Shkupit (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 55/2004, 158/2011)
9. Ligji për institucionet (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 32/2005, 120/2005, 51/2011)
10. Ligji për vetëqeverisjen lokale (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 5/2002)
11. Ligji për bashkëpunim ndërkomunal (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 79/2009)
12. Ligji për shoqatat dhe fondacionet (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 52/10, 135/11, 55/16)
13. Ligji për zhvillim të barabartë rajonal (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 24/2021)
14. Ligji për parandalimin dhe mbrojtjen nga diskriminimi (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 50/2010, 127/10, 44/14, 150/15)
15. Ligji për nëpunësit administrativ (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 27/2014, 199/2014, 48/2015, 154/2015, 5/2016, 142/2016)
16. Ligji për të punësuarit në sektorin publik (Gazeta zyrtare e RM-së nr. 27/2014, 199/2014, 27/2016)
17. Programi nacional për zhvillimin e mbrojtjes sociale, 2011-2021, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, 2011.
18. Strategjia nacionale për deinstitutionalizimin "Timjanik" 2018-2027, Qeveria e Republikës së Maqedonisë, 2018.

